

V. Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozója

Absztrakt kötet

Arcus Környezetvédő Egyesület

Topolya
2020. október 10-11.

Arcus Környezetvédő Egyesület

24300 Topolya, Iskola utca 2.

E-mail: arcuske@gmail.com

Web: www.arcus.org.rs

Összeállította:

Sihelnik József

Szerkesztette:

Dzurnik Csaba

Lektorálta:

Sihelnik Ágnes

Készült a Hemigrafija Grafikai Műhelyben

V. Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozója

Absztrakt kötet

**Szervező:
Arcus Környezetvédő Egyesület**

**Helyszín:
Topolyai Művésztelep**

ÜDVÖZÖLJÜK AZ V. VAJDASÁGI FIATAL TERMÉSZETKUTATÓK TALÁLKOZÓJÁN!

Az Arcus Környezetvédő Egyesület által szervezett Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozója elnevezésű rendezvény a középiskolások, egyetemisták, és aktív fiatal kutatók számára biztosít lehetőséget tudományos munkáik szakmai körben való bemutatására. Mindez hozzájárul előadói készségük fejlesztéséhez, amely nélkülözhetetlen a diplomamunka védés megfelelő prezentálásához, valamint későbbi tudományos tevékenységeik folytatásához. A találkozón a résztvevők előadás vagy poszter formájában megosztják egymással kutatómunkáik eredményeit, további ötleteket meríthetnek kutatásaik bővítéséhez, illetve könnyedén kapcsolatot teremthetnek más fiatal kutatókkal. Mindemellett a résztvevőknek lehetősége nyílik tapasztalt szakemberek előadásainak és előadásmódjainak figyelemmel kísérésére. A résztvevők előadásainak prezentálása, illetve a nekik szóló szakmai előadások és foglalkozások korszerű számítógépes technika segítségével valósulnak meg.

A TALÁLKOZÓ PROGRAMJA

2020. október 10., szombat

8:00 Az előadók és résztvevők érkezése

9:00 Regisztráció az előadók részére

9:30 Köszöntő

Harkai Ákos elnök, Arcus Környezetvédő Egyesület

9:45 Megnyitó

Sihelnik József titkár, Arcus Környezetvédő Egyesület

10:00 Természetbarát háztáj

Előadó: Suturović Edita

10:45 Szünet

11:00 A kutatás tervezése és lefolytatása

Előadó: Sihelnik József

11:45 Kávészünet

12:15 Kutatási témák és ötlettervek

Jövőbeni kutatások témáinak átbeszélése és fiatal kutatók bekapcsolása az egyes vizsgálatokba

Levezető: Sihelnik József

14:00 Ebédszünet

Ebéd az előadók és résztvevők számára

15:30 Terepi foglalkozás

A Betyár-völgy természeti értékeinek bemutatása (Topolya Völgyei Természeti Park)

Vezetők: Marković Aleksandar és Sihelnik József

18:00 Előadások

Sihelnik Ágnes: Gyógymódok a népi gyógyászatban

18:30 Puskás Valéria: Body mass index, aktív sportolás és TV nézéssel töltött idő az Észak-bácskai körzetbe járó általános- és középiskolás diákoknál

19:00 Sihelnik József: Az erdei fülesbagoly (Asio otus) táplálkozásökológiája és telelőhelyeinek vizsgálata

19:30 Az elhangzott előadások értékelése

19:45 Közös diszkusszió

2020. október 11., vasárnap

9:00 Ragadozók a célkeresztben

Beszámoló a 2020 tavaszán Topolya környékén történt mérgezéssel kapcsolatos esetről

Előadó: Harkai Ákos

9:45 A mérreg, mint fegyver

A különböző mérreganyagok nem rendeltetésszerű használata és az ebből eredő közvetlen vagy közvetett természetkárosítás

Előadó: Sihelnik József

10:30 Kávészünet

11:00 Mérgezés SOS

A mérgezésekkel kapcsolatos esetek bejelentésének lehetősége az Arcus Környezetvédő Egyesület honlapján keresztül

Levezetők: Harkai Ákos és Sihelnik József

11:30 Civilek a természetért

Filmvetítés

12:30 Közös diszkusszió

12:45 Az V. Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozójának zárása

Harkai Ákos: Az V. Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozójának értékelése, illetve a köszönőlevelek kiosztása az előadók részére

ÖSSZEFOGLALÓK

(A programban meghatározott sorrend szerint)

GYÓGYMÓDOK A NÉPI GYÓGYÁSZATBAN

Szerző: **Sihelnik Ágnes**

Arcus Környezetvédő Egyesület, 24300 Topolya, Iskola utca 2.

E-mail: agnestoth987@gmail.com

Témakör: néprajz és természet

A népi gyógyászat magába foglalja a betegségek eredetére, tüneteire, és gyógyítására vonatkozó hagyományokat. Kétretegűnek tekinthető, hiszen egyrészt elméleti, ami magába foglalja a betegségekről szóló ismereteket, másrészt gyakorlati, ami az egyes betegségek gyógyításához szükséges cselekvésekre vonatkozó utasításokat tartalmazza. Tudásanyaga nem választható el a népi tudástól, különös tekintettel a természetismeretre. Ugyanakkor részét képezi a népi hitvilágnak is, vagyis a hiedelmek rendszerének.

Racionálisnak nevezhető gyakorlata főként a gyógynövények felhasználásán alapszik, de a népi orvoslás gyakran alkalmaz ásványi anyagokat, állati eredetű termékeket is. Bár a gyógynövények alkalmazását már időszámításunk előtti időktől kezdve a középkoron át nyomon lehet követni, nálunk (magyar nyelvterületen) a 18. századtól beszélhetünk a módszer elterjedéséről. A gyógynövények felhasználási formája meglehetősen változatos. Száraz és nedves borogatás, gőzölés, öblögetés, ülőfürdő, tinktúra, tea, kenőcs, vagy dunsztkötés formájában alkalmazhatóak, de a nyersen való fogyasztás, vagy a növények nedveivel való bedörzsölés, ecsetelés is gyakori alkalmazási forma. A hagyomány meghatározta a növények gyűjtésének idejét, a felhasználás színterét, módját, nem ritkán pedig az elkészítő személyét is megjelölte (apa, anya, keresztanya, legidősebb rokon, stb).

A népi gyógyászat irracionális vonalán lelhetők fel a babonákkal, hiedelmekkel kapcsolatos gyógymódok, mint például a ráolvasás, vízmérés, fürdetés/mosdatás, füstölés, és más, ehhez hasonló módszerek. Ezeket általában szemmel verés, rontás, vagy más, mágikus behatás által okozott betegségek kezelésére alkalmazták.

A népi gyógyászat többnyire felismeri a betegségek okát, mint például a külső hatásokat (ütés, erőltetés, hőhatás, stb). Ugyanakkor nem ritka, hogy a betegségek okaként valamilyen testbe jutott állatot jelölnek meg. Ilyen például a gyík a torokban, béka a gyomorban, féreg a csontokban és a fogakban, vagy bolondok bogara a fejben. A harmadik csoportba a mágikus behatás által okozott betegségek sorolhatóak.

A népi gyógyászat szakavatott személyei főként a bábaasszonyok voltak, akik nem csak a terhesgondozást, a szülés levezetését, az újszülött gyermek és a gyermekágyas asszony gondozását végezték, hanem más betegségek enyhítésében, kezelésében is szerepet játszottak. A fogászati- és kisebb sebészeti beavatkozásokat ezzel egy időben borbélyok, az állatorvoslást pedig kovácsok végezték.

BODY MASS INDEX, AKTÍV SPORTOLÁS ÉS TV NÉZÉssel TÖLTÖTT IDŐ AZ ÉSZAK-BÁCSKAI KÖRZETBE JÁRÓ ÁLTALÁNOS- ÉS KÖZÉPISKOLÁS DIÁKOKNÁL

Szerző: **Puskás Valéria**
E-mail: puskasv@eunet.rs

Témakör: antropológia

A munka célja az aktív sportolás és a TV, valamint a számítógép előtt töltött idő hatása az Észak-bácskai körzetbe járó általános és középiskolás diákok nutritív státuszára. Az antropológiai kutatást 2017 májusától 2020 márciusáig végezték az Észak-bácskai körzet (Szabadka, Topolya és Kishegyes község) 32 általános- és 5 középiskolájában. A kutatásban 3992 diák vett részt, 2022 fiú és 1970 lány. Az átlag életkor 11,14 év, 6,33 és 19,17 év között mozgott. Standard antropológiai mérőeszközök segítségével mérték a testmagasságot és a testsúlyt, valamint kiszámították a testtömeg indexet (BMI, kg/m²). A sportolásra és a TV nézésre, illetve a számítógép előtt töltött időre vonatkozó adatokat a szülők adták, kérdőív kitöltésével. Az iskolában kötelező testnevelés órán kívüli testmozgást vették csak figyelembe. A kutatásban résztvevő fiúk 58,75%-a, a lányok 53,63%-a sportol, összesen 2245 diák. A heti sportolásra fordított idő 0,33 és 23,5 óra között mozgott, az átlag 4,49 óra. A középiskolás lányok körében jelentősen kevesebb volt a sportoló a nem sportolókhöz viszonyítva. A diákok testtömeg indexe 11,79 kg/m² és 41,70 kg/m² között mozgott, az átlag 19,32 kg/m². A lányoknál több volt az alultáplált, míg a fiúknál több az elhízott tanuló. A Student féle t-teszt szignifikáns különbséget mutatott a 14 éves fiúknál ($p=0,003^{**}$), a sportolók testtömeg indexe alacsonyabb volt, mint a nem sportolóké. A fiúk 5,09%-a, míg a lányok 2,99 %-a heti 10 vagy annál több órát tölt sportolással. A fiúk 67,66%-a naponta kétféle vagy annál több órát tölt a TV vagy a számítógép előtt, a lányoknál ez az arány 56,35 %. A fiúk 2,62%-a, míg a lányok 3,15%-a nem néz TV-t. A korreláció és a regresszió is negatív összefüggést mutatott a fizikai aktivitás és a testtömeg index között, a fiúknál $r = -0,06$, $p=0,005^{**}$, a lányoknál $r = -0,03$, $p=0,14$. A sportolással töltött idő mennyisége és a testtömeg index között szignifikáns pozitív összefüggés volt, a fiúknál $r=0,14$, $p=0,000^{***}$, a lányoknál $r=0,17$ $p=0,000^{***}$. A TV és a számítógép előtt töltött idő és a testtömeg index között szignifikáns pozitív összefüggés volt, a fiúknál $r=0,13$ $p=0,000^{***}$, a lányoknál $r=0,11$, $p=0,000^{***}$. A korreláció és a regresszió is szignifikáns negatív összefüggést mutatott a két nem testtömeg indexe, fizikai aktivitása, TV nézéssel töltött ideje és sportolással töltött ideje között. Tekintettel arra, hogy az ülő életmód hatására növekszik a testtömeg index és a fiatal kori elhízás előre vetíti a felnőtt kori elhízást, további kutatásokra van szükség a témában.

AZ ERDEI FÜLESBAGOLY (ASIO OTUS) TÁPLÁLKOZÁSÖKOLÓGIÁJA ÉS TELELŐHELYEINEK VIZSGÁLATA

Szerző: **Sihelnik József**

Arcus Környezetvédő Egyesület, 24300 Topolya, Iskola utca 2.

E-mail: tytoa@freemail.hu

Témakör: állattan, ökológia

Az erdei fülesbagoly a leggyakoribb bagolyfajunk, egész Európában elterjedt, kivéve a kontinens legészakibb vidékeit. Elterjedési területének északi részén vonuló, délebbre, így a Kárpát-medencében is állandó. Ennek következtében hazai állományához télen, északabbról érkező telelők csatlakoznak. Az Alföld nagy részén télidőben kisebb-nagyobb telelő csapatok figyelhetők meg településeken vagy azok környékén. Ez különösen jellemző a Vajdaságra, ahol a városok és falvak nagy részében található ilyen telelőhely. Ezen nappalozó helyeken néhány példánytól, több száz példányig alkothatnak telelő csapatokat. Az ilyen pihenőhelyeknél nagy mennyiségben gyűjthetők a baglyok köpetei, melyek elemzés után különböző vizsgálatokhoz használhatóak fel. Ilyen lehet a kisemlősök előfordulása, valamint sűrűségük megállapítása, egyes rágcsálók gradációjának előrejelzése vagy a baglyok táplálkozásökológiai vizsgálata.

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy folyamatos felméréssel és rendszeres köpetgyűjtéssel való táplálék-összetétel vizsgálat milyen eredményt adna az időjárási körülmények függvényében. Vizsgálataimat Topolya község területén végeztem, több mintavételi ponton a 2007/2008-as és a 2008/2009-es tél idején. A Topolya központjában található erdei fülesbagoly telelőhelyről első évben október és március között heti rendszerességgel történt a köpetek gyűjtése, míg a többi helyről túlnyomóan egy vagy két esetben. Következő évben november és március között havi szinten, úgy Topolyán, mint a közeli faiskolában. A baglyok táplálkozását a begyűjtött köpetek analízisével, valamint három számszerű jellemző, a köpetenkénti zsákmányállat-darabszám (PN), a köpetek átlagos biomassa tartalma (BEP) és a gerinces zsákmányállatok átlagos testtömege (MWVP) segítségével írtam le, kiegészítve a mintában található egyes zsákmányfajok gyakoriságával. Jelentős szerepet játszott a hőmérsékleti és csapadék adatok figyelembevétele, melyek ismeretében képet kaphatunk a baglyok táplálékhoz történő hozzájutásával kapcsolatban. A vizsgálat tárgyát képezte továbbá az eltérő területeken gyűjtött minták összehasonlítása és az azok közötti lehetséges különbségek megállapítása. Ezen kívül lényeges a begyűjtött mintákból előkerült madárzsákmány faj- és példányszáma, melyek növekedése vagy csökkenése függhet az időjárás változásától, valamint a pihenőhely környékén található élőhelyektől is. Lényegében azt találtam, hogy a baglyok tápláléklistáján a leggyakoribb és legkönnyebben hozzáférhető zsákmányállat szerepel legnagyobb számban, melyre a téli időjárás hatást gyakorolhat.

Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozója

A topolyai Arcus Környezetvédő Egyesület első ízben 2016-ban szervezte meg a Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozója elnevezésű, tudományos célú találkozóját középiskolások, egyetemisták, és aktív fiatal kutatók számára. A találkozó lehetőséget biztosít a fiatal természetkutatók tudományos munkáinak szakmai körben való bemutatására. Mindez hozzájárul előadói készségük fejlesztéséhez, amely nélkülözhetetlen a diplomamunka védelméhez megfelelő prezentálásához, valamint későbbi tudományos tevékenységeik folytatásához. A találkozón a résztvevők előadás vagy poszter formájában megosztják egymással kutatómunkáik eredményeit, további ötleteket meríthetnek kutatásaik bővítéséhez, illetve könnyedén kapcsolatot teremthetnek más fiatal kutatókkal. Mindemellett a résztvevőknek lehetősége nyílik tapasztalt szakemberek előadásainak és előadásmódjainak figyelemmel kísérésére. A résztvevők előadásainak prezentálása, illetve a nekik szóló szakmai előadások és foglalkozások korszerű számítógépes technika segítségével valósulnak meg.

A témakörök évről évre változatlanul a biológiai tudományok területéről kerülnek ki, többek között az állattan, biogeográfia, etológia, evolúcióbíológia, genetika, hidrobiológia, mikrobiológia, növénytan, populációbíológia, ökológia, természetvédelmi biológia, valamint kiegészítve a környezetvédelem, néprajz és természet, illetve az ökoturizmus témakörökkel. A jelentkezéseket Vajdaság egész területéről, és a környező országokból is fogadjuk mindazok részéről, akik már megkezdtek középiskolai tanulmányaikat, illetve nem töltötték be negyvenedik életévüket.

A Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozóját első alkalommal az Arcus Környezetvédő Egyesület természettudományos ismeretterjesztő, környezet- és természetvédelmi oktatótáborának kísérőrendezvényeként tartottuk meg. Ekkor mindössze négy kutatómunka ismertetése szerepelt a programban, illetve ebben az évben véglegesedett a rendezvény alapkonceptiója is. Ezt követően, 2017-ben már önálló rendezvényként került megszervezésre, egész napot kitöltő programmal, melyhez a

helyszínt Topolya Község Múzeuma biztosította. Az érdeklődők hat előadást hallgathattak meg fiatal kutatók prezentálásában, valamint absztrakt kötet formájában összegyűjtésre kerültek a kutatómunkák kivonatai.

Mindenképp jelentős, hogy 2018-ban hét kutatómunka, több szakmai előadás, illetve terepmunka is szerepelt a már két napos rendezvény programjában, mely ettől az évtől a Topolyai Művésztelepen várja a résztvevőket. Az előző évhez hasonlóan, szintén színvonalas absztrakt kötetbe lettek összegyűjtve a fiatal kutatók munkáinak kivonatai. A 2019-es esztendőben ugyancsak hét kutatómunka került bemutatásra, illetve további hét poszter a rendezvényen újdonságnak számító poszterszekcióban. Természetesen a különböző szakmai előadások és a terepmunka sem maradt el. Az absztrakt kötetben ezúttal nem csak az előadás formájában bemutatott kutatómunkák összefoglalói, hanem a poszterek kivonatai is helyet kaptak.

Sajnos 2020-ban némiképp visszaesett az előadások és poszterek száma, hiszen a járványhelyzettel kapcsolatos intézkedések jelentősen hátráltatták a kutatások végzését, valamint a rendezvények korlátok nélküli megtartását. Mindezek ellenére a találkozó ebben az évben is megrendezésre került a már megszokott helyen, szintén két napos rendezvényként. Az előadások és poszterek kivonatai ugyancsak absztrakt kötetben kerültek összegyűjtésre, amely kiváló iránymutatást nyújthat a jövőbeni előadók és poszterek szerzői számára, összefoglalóik megírásához.

Sihelnik József
az Arcus Környezetvédő Egyesület titkára

Az V. Vajdasági Fiatal Természetkutatók Találkozóját támogatta:

Topolya község Önkormányzata

Magyar Nemzeti Tanács

